

Činnost organismů

rušivá – transportní - tvořivá

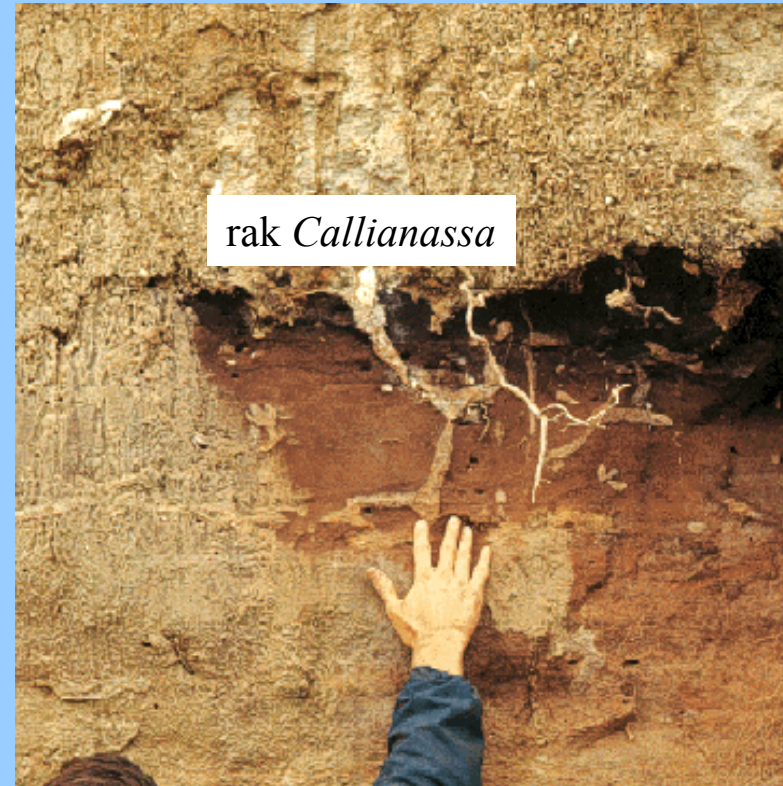
Činnost rušivá

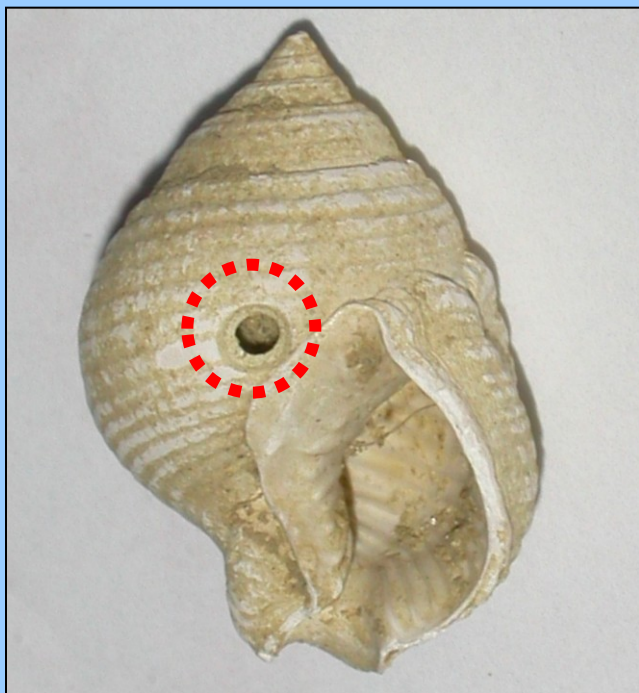
Destrukce hornin - kořeny rostlin

Houba *Cliona*
- 6-7kg vápnitého bahna z 1m² za
100 dní

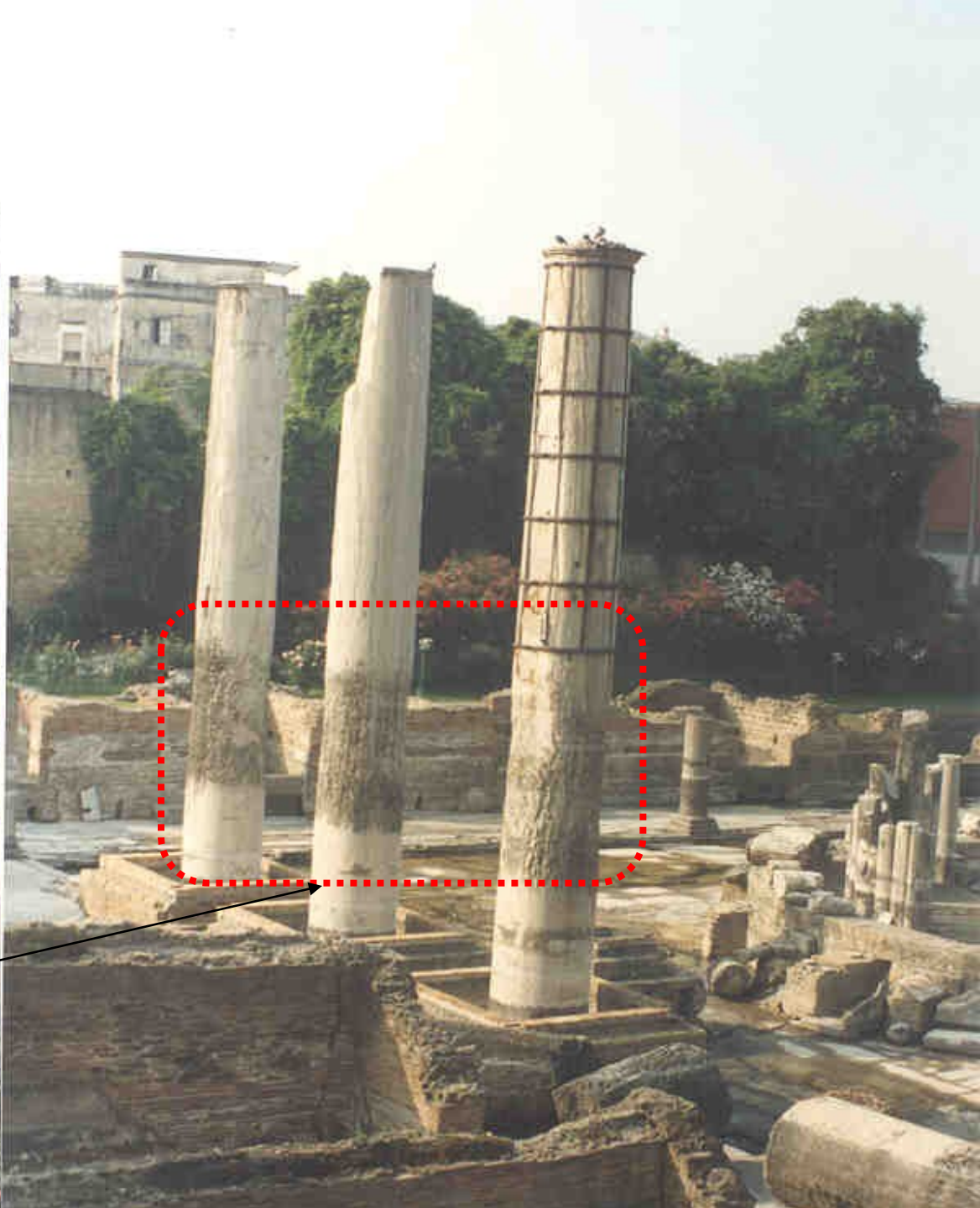
rak *Callianassa*

Napadení schránky dravým gastropodem

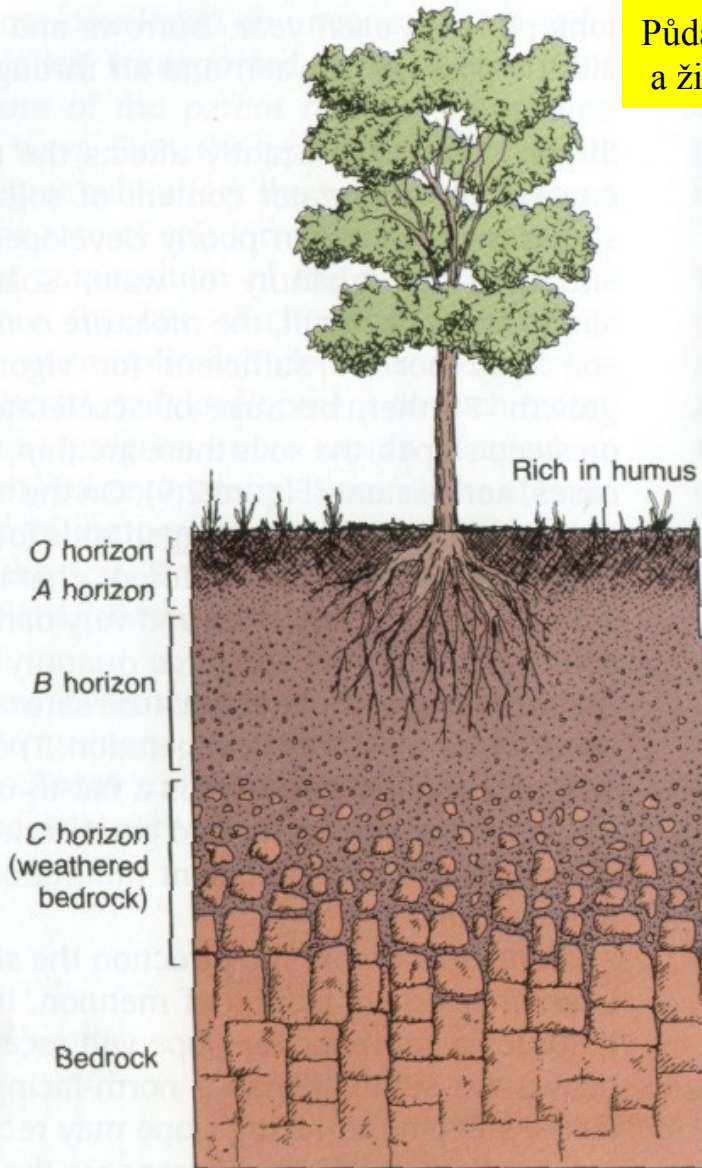
Navrtávání vápence
mořský mlž *Lithodomus*

Dále např. – papouščí ryby – okusování korálů,
detritofágové, sinice a řasy vznik mikritu

Tvorba půd – rušivá i tvořivá činnost

Půda- edafon - směs zvětralých hornin a živých a mrtvých organismů

půdní horizonty střídající se s vrstvami spraší

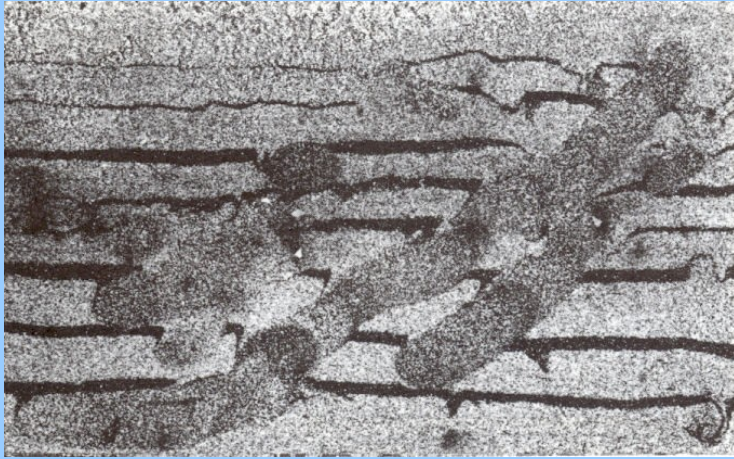

důležitá činnost žízá – nežijí v kyselém substrátu

Činnost transportní

Bioturbace

–změny textur sedimentů způsobené organizmy

Přenos zbytků potravy
na ledové kře
do vzdálených oblastí,
kamenů v kořenech
vyplavených stromů
nebo např. gastrolity

zachycování
substrátu
na kořenech
mangrovů

Činnost tvořivá

a) aktivní vznik hornin za života organismu
- hermatypní koráli

b) pasívní – hromadění schránek a těl po odumření

Vznik hornin chemickou přeměnou těl

- tvorba kaustobiolitů

Tvořivá činnost je umožněna

Koncentrací prvků v tělech organismů, i mimo ně – zejména autotrofové např. těžké kovy v houbách, P v guanu, biotechnologie, sorpční schopnost odumřelé org. hmoty (Ge, Be, U v uhlí)

Tvorbou biogenních minerálů – CaCO_3 , SiO_2 – zuby, kosti, schránky

Biogenní oxidací, redukcí a změnou pH – základem života redukční a oxidační reakce $\text{C} \rightarrow \text{C}$ je redukován do rostlin, takže v odumřelé organice v redukčním stavu (uhlí, pyritizace) – oxidací této se uvolňuje zpět do atmosféry,

Chemickým srážením - opět změny pH u vod nasycených vápencem – tím srážení CaCO_3 a jeho ukládání na povrchu těl nebo i mimo (sinice, mechy, řasy) – travertin, rovněž vznik páskovaných a oolitických rud

Ca schránky

Pyritizované schránky ammonitů

Páskované Fe rudy

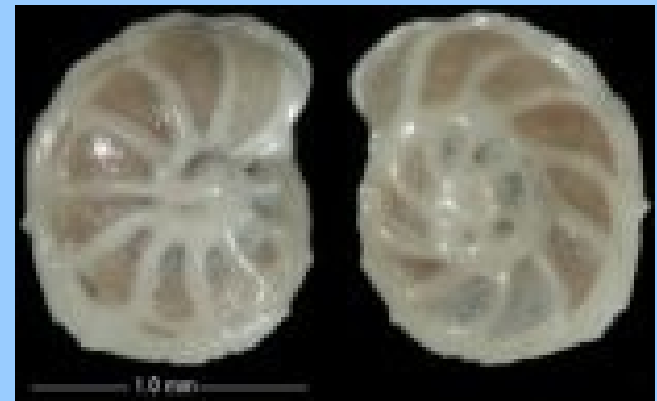
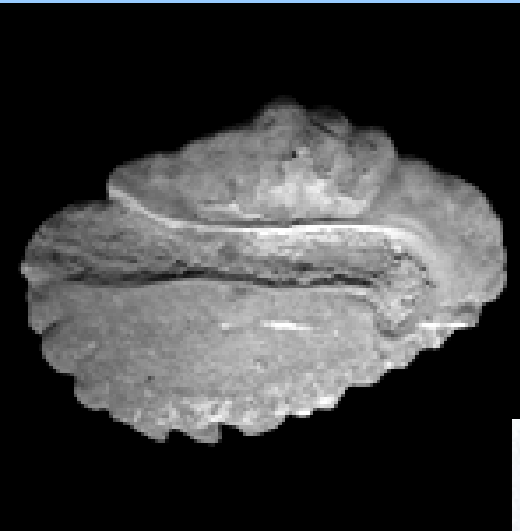
travertin

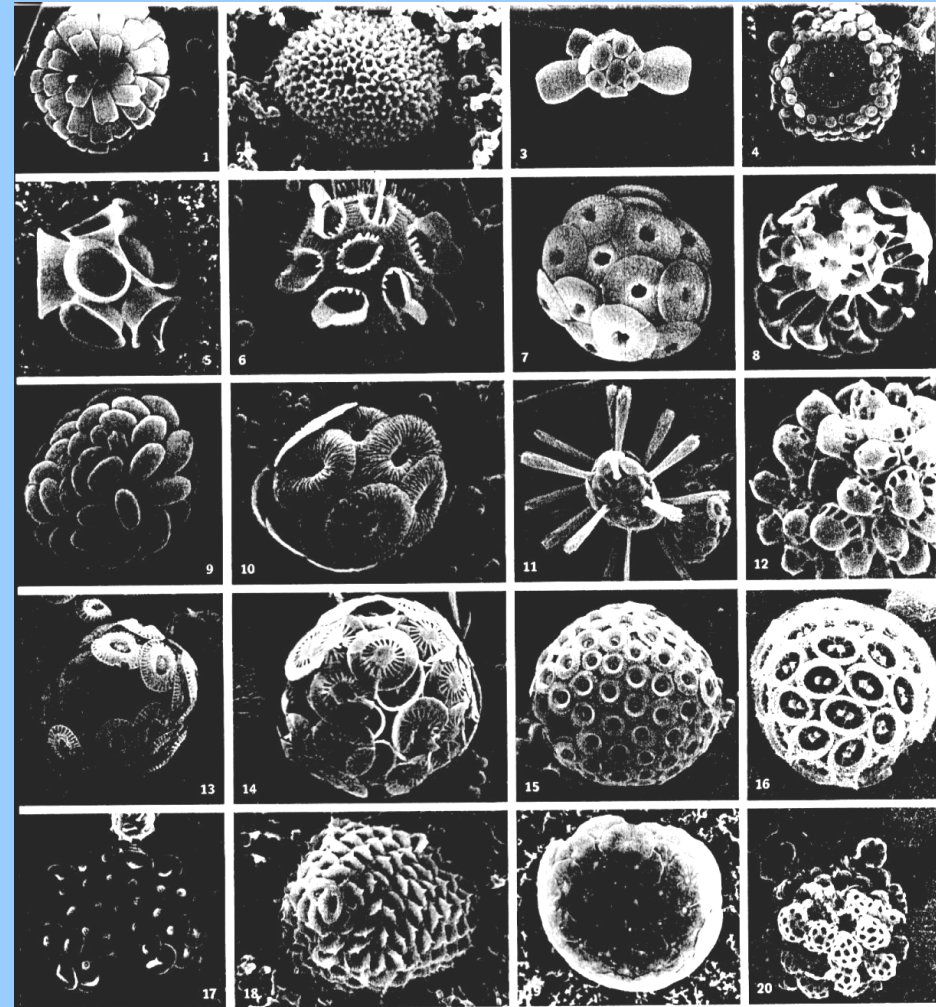
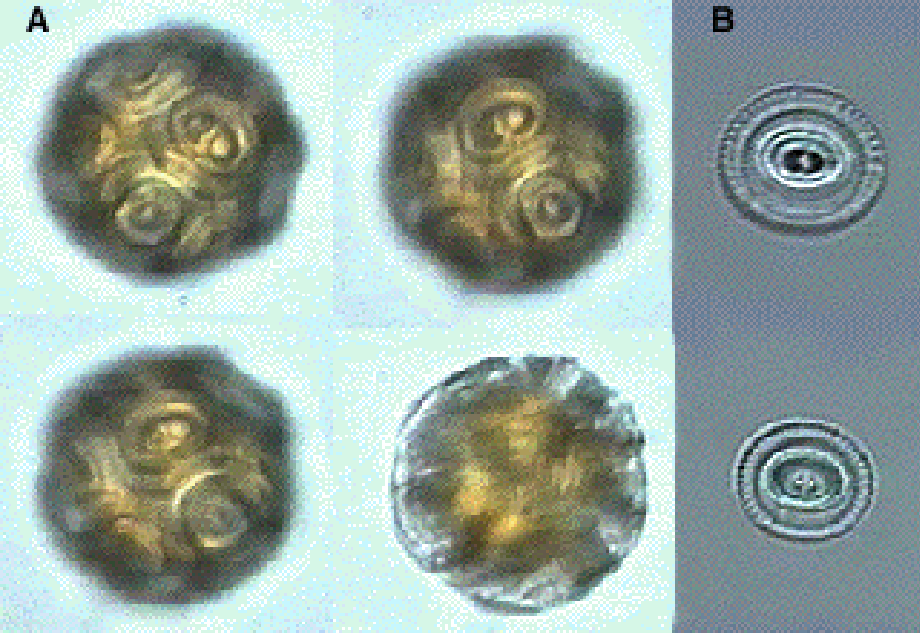
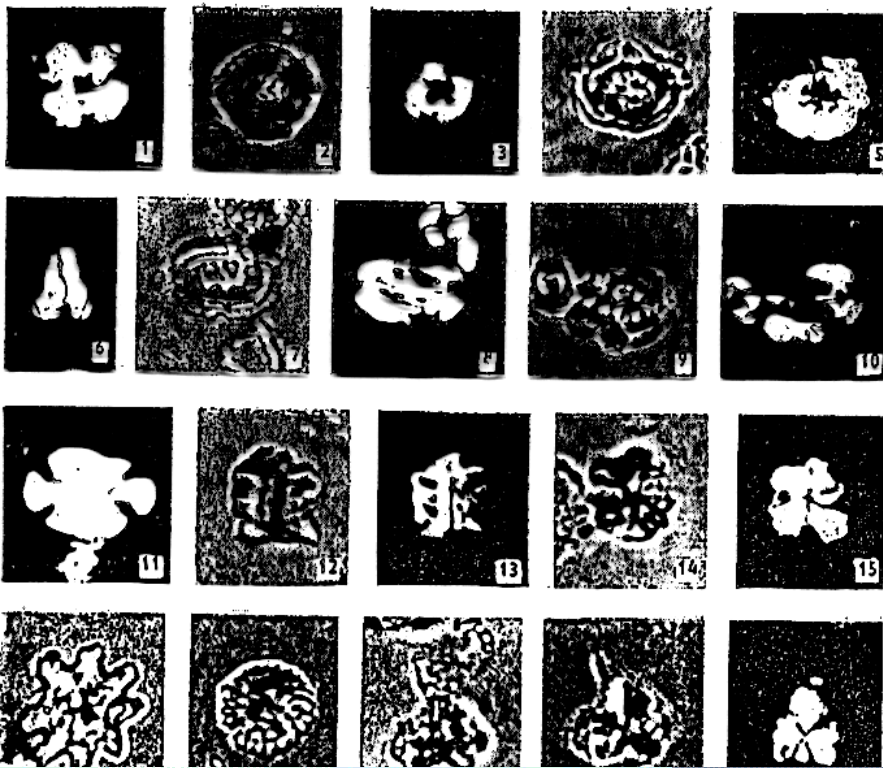
Způsoby tvorby pevných skeletů

- a) Organické – živočichové, některé vodní řasy
- b) Fyziologické – vodní rostliny
- c) Biochemické – fotosyntetická činnost

Vápnité organizmy:

a) organické – tvorba biogenních minerálů z vody (i v tekutinách), voda nemusí být nasycená prvky, stačí, když jsou přítomny – skelety a zuby obranná funkce, lepší pohyblivost – opora pro svaly + regulace Ca^{2+} v buňkách, jeho zvýšený obsah toxický

Snímky na s. 616–618: Příroda je rozmanitá, vytváří nejrůznější tvary, ačkoli ve všech případech jde o uhličitán vápenatý:

s. 616 – mořský ježek, jeho bodliny jsou rovněž z uhličitánu vápenatého (modifikace vaterit)

s. 617 – detailní pohled na ulitu velevruba, krystaly uhličitánu vápenatého mohou být ve formě plátů (modifikace aragonit)

s. 618 – mořští prvoci ze skupiny Coccolithophora pokrývají své tělo šupinkami z uhličitánu vápenatého

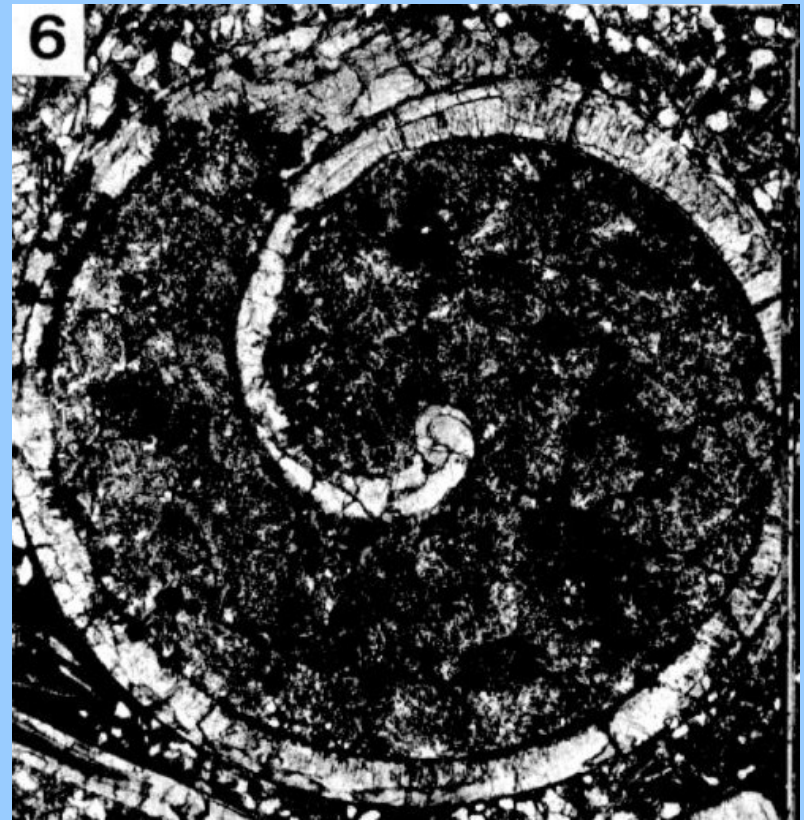
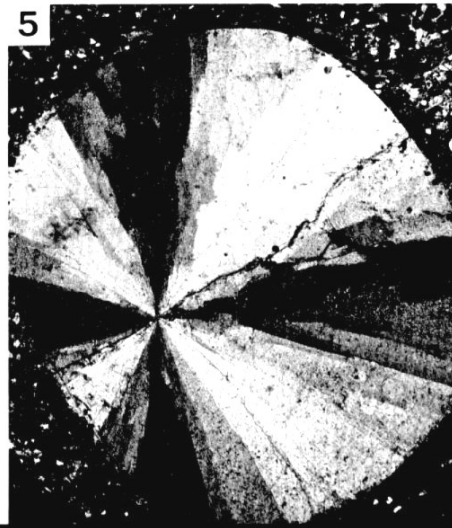
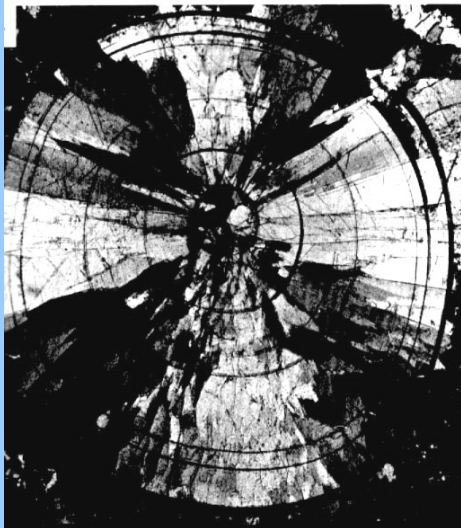
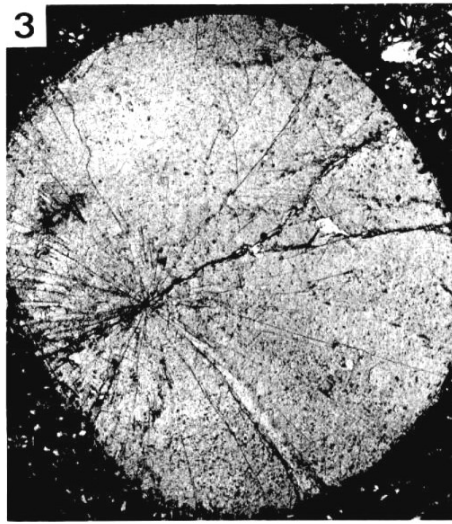
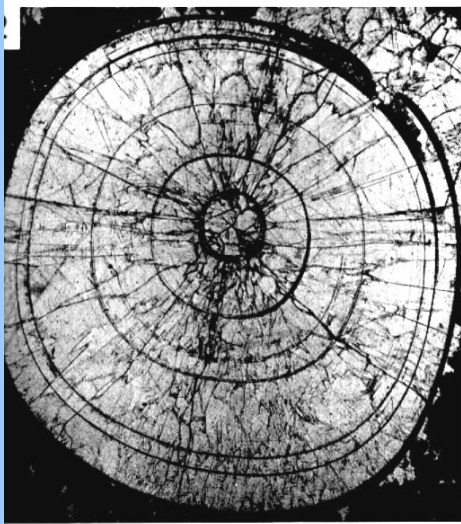
phosphaera apsteinii, 4. *Reticulofenestra sessilis*, 5. *Pontosphaera syracusana*, 6. *Cephyrocapsa ornata*, 7. *Calcidiscus leptaporus*, 8. *Discosphaera tubifera*, 9. *Algiriosphaera oryza*, 10. *Umbellosphaera tenuis*, 11. *Rhabdosphaera claviger*, 12. *Calyptosphaera heimdaliae*, 13. *Emiliana huxleyi* (viz Vesnir 71, 310, 1992/6; o kokolitech podrobněji ve Vesniru 71, 488, 1992/9), 14. *Syracosphaera nodosa*, 15. *Umbilicosphaera sibogae*, 16. *Coronosphaera binodata*, 17. *Cyrtosphaera aculeata*, 18. *Alisphaera*

phosphaera apsteinii, 4. *Reticulofenestra sessilis*, 5. *Pontosphaera syracusana*, 6. *Cephyrocapsa ornata*, 7. *Calcidiscus leptaporus*, 8. *Discosphaera tubifera*, 9. *Algiriosphaera oryza*, 10. *Umbellosphaera tenuis*, 11. *Rhabdosphaera claviger*, 12. *Calyptosphaera heimdaliae*, 13. *Emiliana huxleyi* (viz Vesnir 71, 310, 1992/6; o kokolitech podrobněji ve Vesniru 71, 488, 1992/9), 14. *Syracosphaera nodosa*, 15. *Umbilicosphaera sibogae*, 16. *Coronosphaera binodata*, 17. *Cyrtosphaera aculeata*, 18. *Alisphaera*

phosphaera apsteinii, 4. *Reticulofenestra sessilis*, 5. *Pontosphaera syracusana*, 6. *Cephyrocapsa ornata*, 7. *Calcidiscus leptaporus*, 8. *Discosphaera tubifera*, 9. *Algiriosphaera oryza*, 10. *Umbellosphaera tenuis*, 11. *Rhabdosphaera claviger*, 12. *Calyptosphaera heimdaliae*, 13. *Emiliana huxleyi* (viz Vesnir 71, 310, 1992/6; o kokolitech podrobněji ve Vesniru 71, 488, 1992/9), 14. *Syracosphaera nodosa*, 15. *Umbilicosphaera sibogae*, 16. *Coronosphaera binodata*, 17. *Cyrtosphaera aculeata*, 18. *Alisphaera*

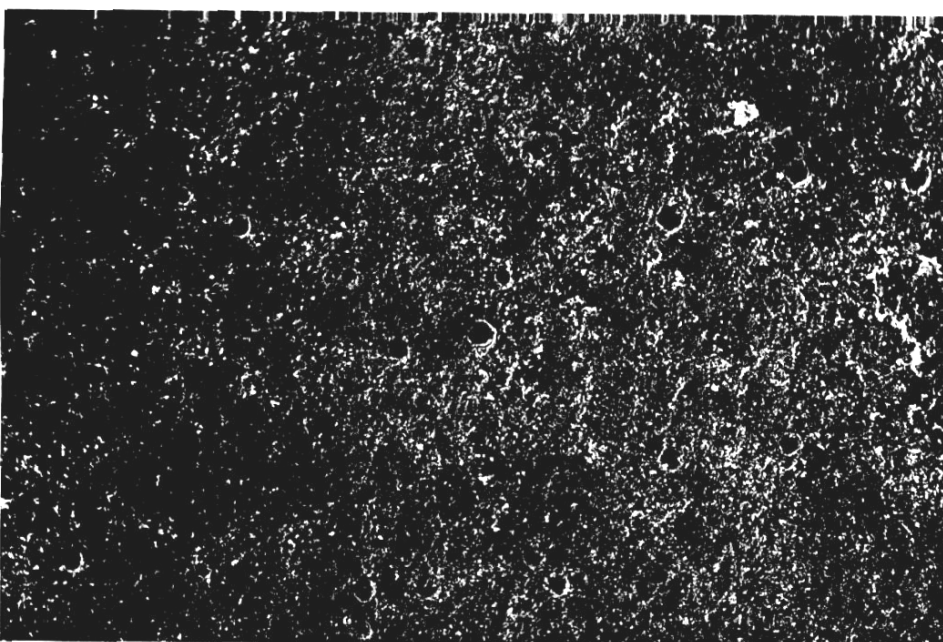
phosphaera apsteinii, 4. *Reticulofenestra sessilis*, 5. *Pontosphaera syracusana*, 6. *Cephyrocapsa ornata*, 7. *Calcidiscus leptaporus*, 8. *Discosphaera tubifera*, 9. *Algiriosphaera oryza*, 10. *Umbellosphaera tenuis*, 11. *Rhabdosphaera claviger*, 12. *Calyptosphaera heimdaliae*, 13. *Emiliana huxleyi* (viz Vesnir 71, 310, 1992/6; o kokolitech podrobněji ve Vesniru 71, 488, 1992/9), 14. *Syracosphaera nodosa*, 15. *Umbilicosphaera sibogae*, 16. *Coronosphaera binodata*, 17. *Cyrtosphaera aculeata*, 18. *Alisphaera*

phosphaera apsteinii, 4. *Reticulofenestra sessilis*, 5. *Pontosphaera syracusana*, 6. *Cephyrocapsa ornata*, 7. *Calcidiscus leptaporus*, 8. *Discosphaera tubifera*, 9. *Algiriosphaera oryza*, 10. *Umbellosphaera tenuis*, 11. *Rhabdosphaera claviger*, 12. *Calyptosphaera heimdaliae*, 13. *Emiliana huxleyi* (viz Vesnir 71, 310, 1992/6; o kokolitech podrobněji ve Vesniru 71, 488, 1992/9), 14. *Syracosphaera nodosa*, 15. *Umbilicosphaera sibogae*, 16. *Coronosphaera binodata*, 17. *Cyrtosphaera aculeata*, 18. *Alisphaera*

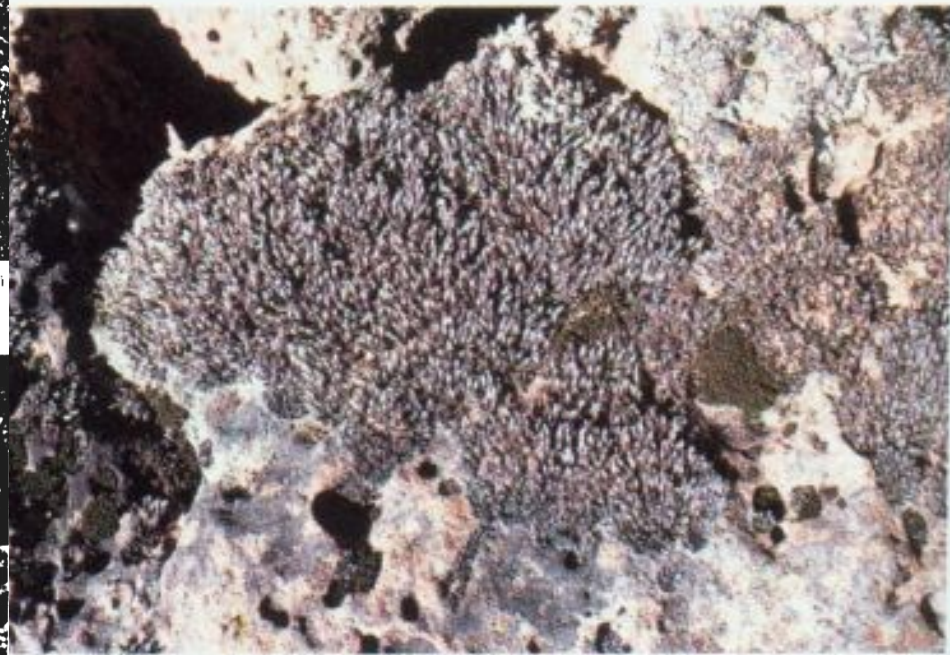
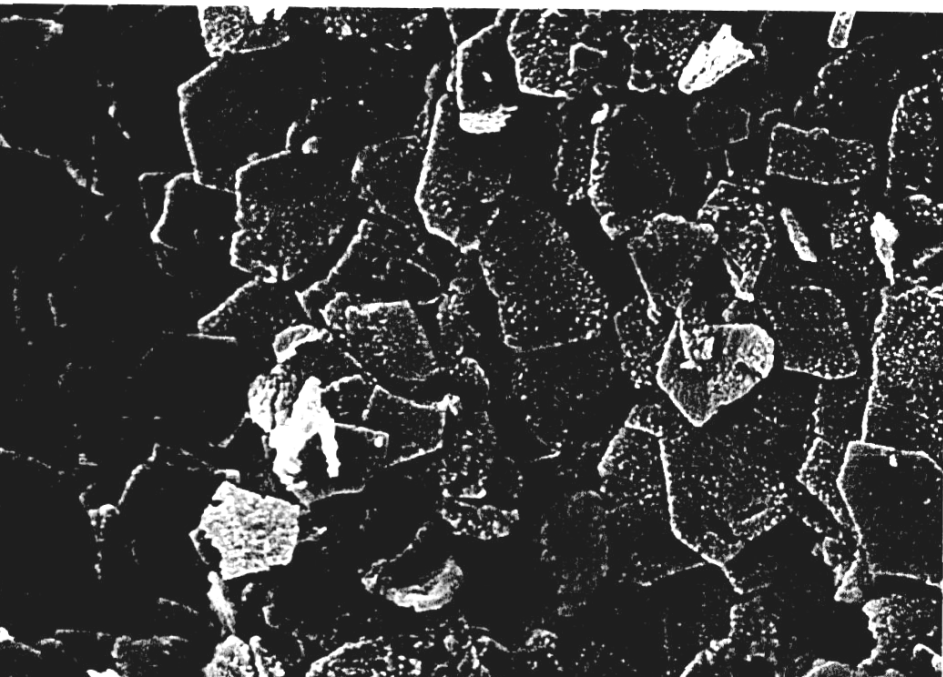

Příčné řezy rostrem belemnita - spodní obrázky zkřížené nikoly (radiálně orientovaná kalcitová prizmata)

Řez schránkou gastropoda – orientace krystalů kolmo ke stěně

Na horním snímku je vnitřní povrch („perleť“) lastury velevruba (rod *Unio*) při devadesátinásobném zvětšení, kdy se jeví stále ještě jako celistvý povrch. Při dalším zvětšení (3700 $\times$) se však objeví malé „úlomky“ uhličitane vápenatého, z nichž je schránka vystavěna. Snímky © František Weyda

Červené řasy

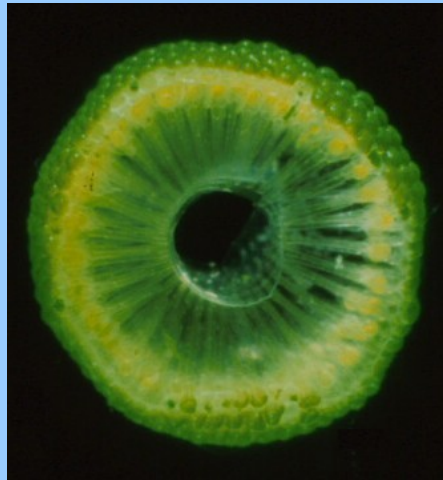
b) fyziologické

- pouze u rostlin, fotosyntéza ve vodním prostředí v němž dostatek CaCO_3
- fotosyntetická polarita- prvky přijímány spodní stranou stélek, na vrchní straně se vylučuje kalcit

Pseudodasycladus sp.

Zelené řasy

Neomeris dumentosa

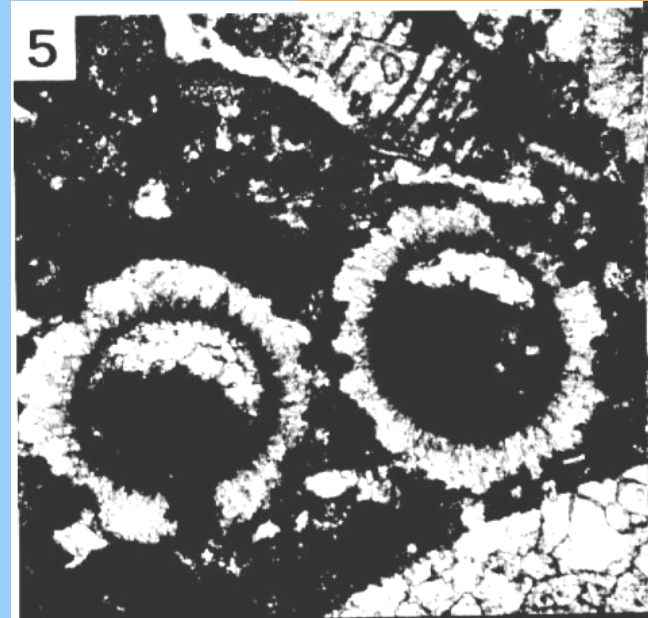

Heteroporella?

Dasycladus clavaeformis

Charophyta – smíšená tvorba
Organická (gyrogonia)
Fyziologická - stélka

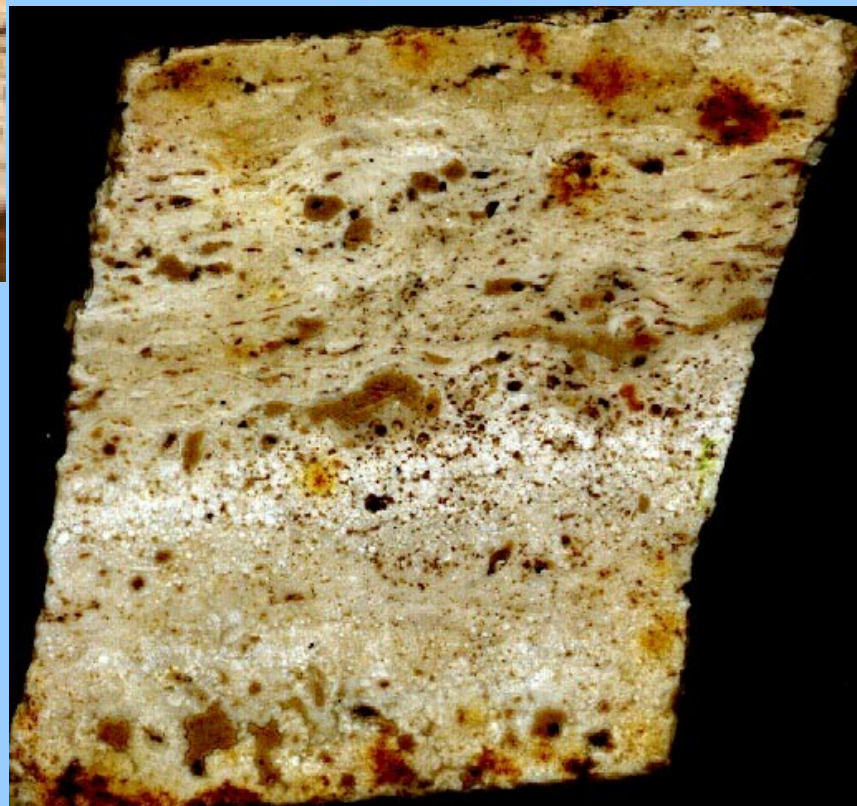

Oogonia Charophyt

c) **biochemické** – změny pH činností rostlin
ve vodách velmi bohatých CaCO_3
- srážení i mimo těla

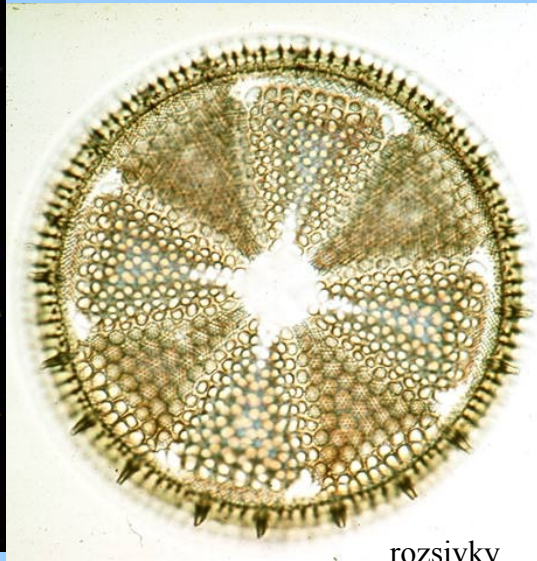
Vznik travertinu

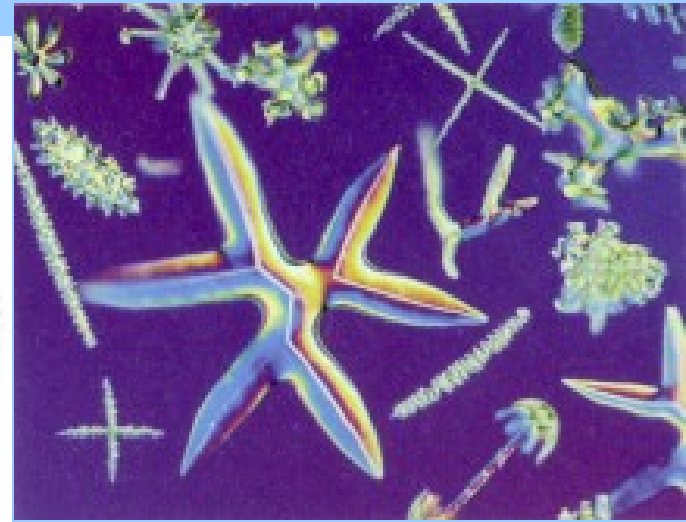
Křemité schránky

Radiolaria

rozsivky

Jehlice hub

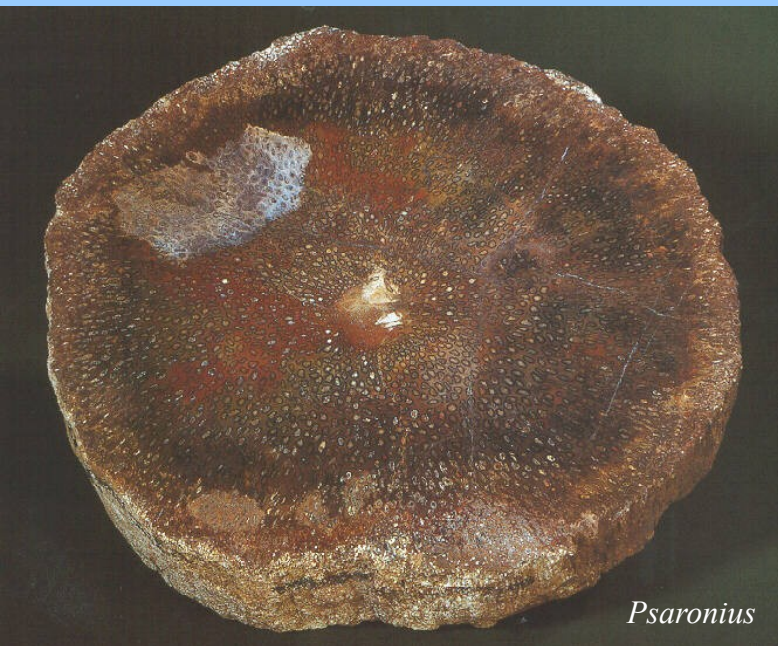
- **opál a hydráty SiO₂** – organické vylučování, **nutná dotace** (zvětván, vulkanismus)

hydráty často ve formě gelů, mají schopnost

kolovat v roztocích v sedimentech

- diagenéze - pazourky

Prokřemenění

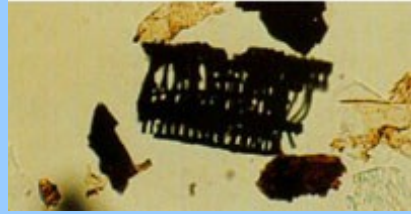
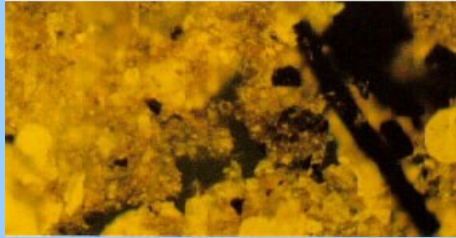
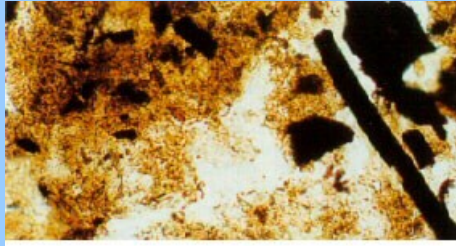

Psaronius

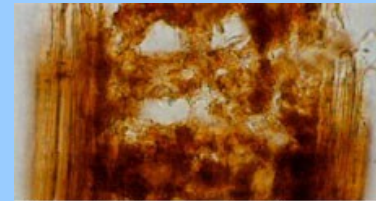
Kerogen- rozptýlená organická hmota v sedimentech

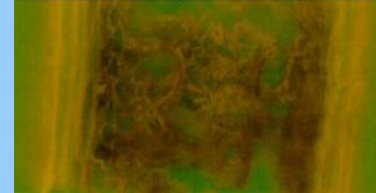
amorfní materiál

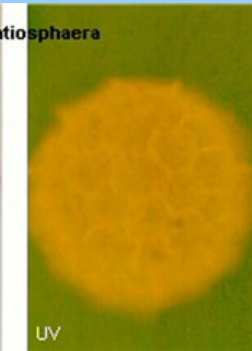
tracheidy

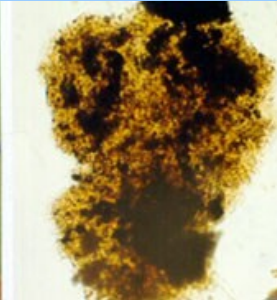
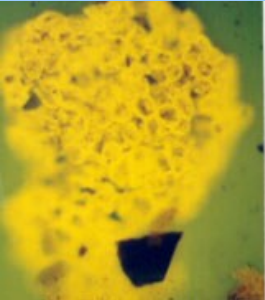
Cross section through modern leaf

kutikuly

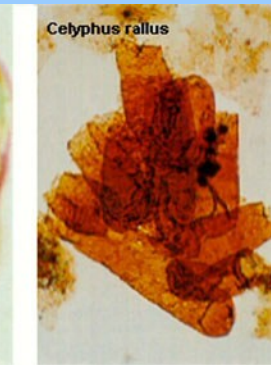
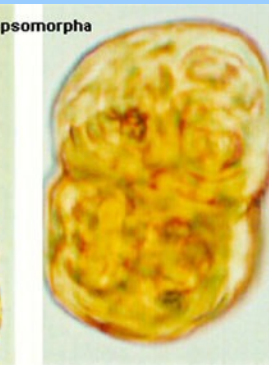

Prasinophyta

Detail of colony surface under UV; note cell cups

Kolonie zelené řasy rodu *Botryococcus*

sinice

humínové látky – vznikající převážně činností mikroorganismů – rašeliny a půdy

chemické a molekulární změny – chemofosílie, molekulární paleontologie

nahromadění kerogenu a jeho chemické a diagenetické změny
- kaustobiolity

Hlavní typy horninotvorných živočichů a složení jejich schránek

Upravene podle Brinkmanna

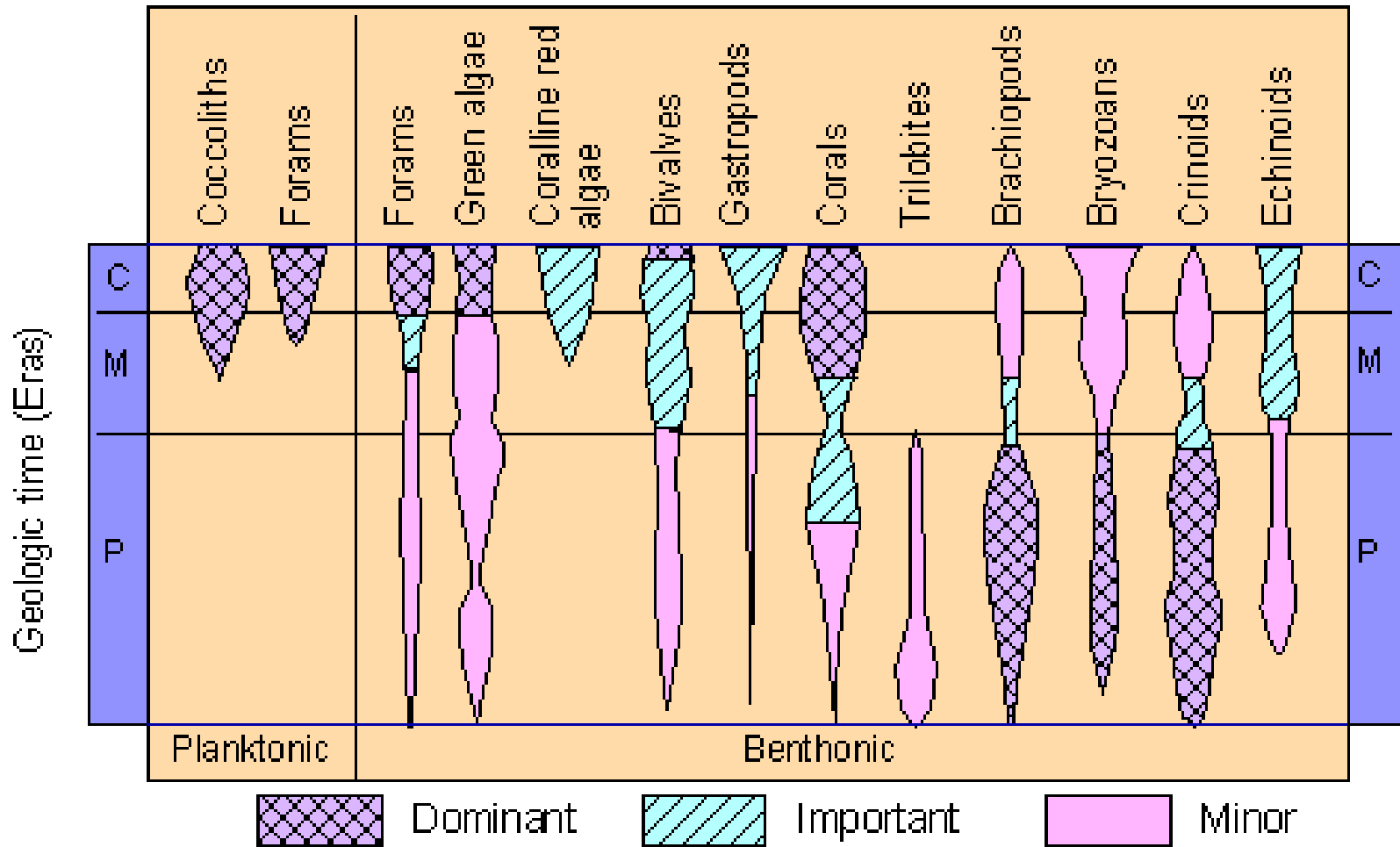
Skupina	SiO ₂ v %	CaCO ₃		MgCO ₃ příměs v %	příměs Ca ₃ (PO ₄) ₂ v %
		aragenit	kálcit		
Prvoci feraminifery radiolarie	0,1-15,3 +	A -	K -	0,3-15,9 -	- -
Živočišné houby vápnité křemité	0,1- 7,8 +	- -	K -	5,5-14,1 -	až 10 ?
Láčkovci Hydrozoa	-	A	-	0,1- 0,8	-
Anthozoa Octocorallia Heliopora Zoantharia	- - - -	- A A A	K - - -	- - - -	- - - -
Červi (Serpulacea)	-	A	K	až 10,8	až 0,1
Mechovky	0,2-16,7	A	K	přes 4	až 2,9
Ramenonožci	< 1	-	K	?	až 0,6 (váp.schránky, 74,7 - 91,7 rohovité s.)
Ostnokožci	až 9,9	-	K	-	-
Měkkýši Amphineura	-	A	-	-	-
Mlži (Pectinida, Ostreida, Anomyida) ostatní	- -	- 15-100% A	K zbytek K	- až 1,6	- -
Plži	až 2,2	5-100% A	zbytek K	až 2,4	0,1-0,8
Hlavonožci	až 0,2	A	K (aptychy a rostra belemnitů)	0,1-0,3	< 0,1
Členovci Cirripeda Decapoda Ostracoda	- - -	- - -	K K K	až 4,6 až 11,2 až 10,2	- 6,6-49,6 -

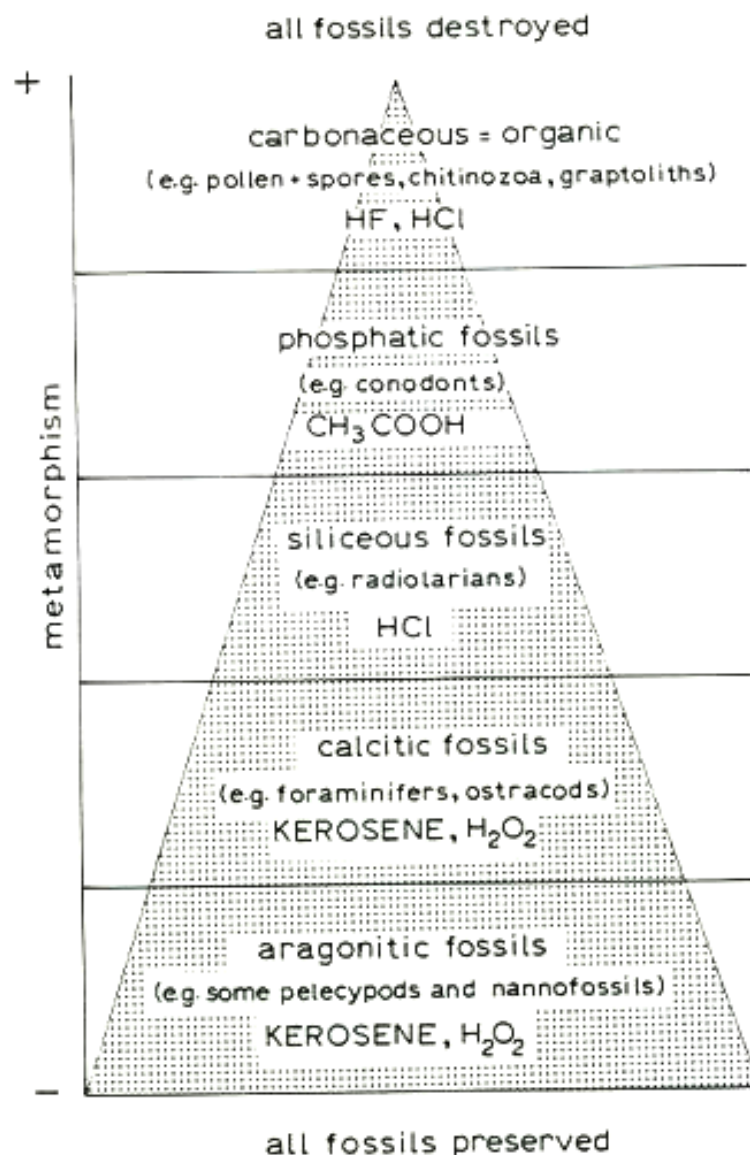
Hlavní typy horninotvorných rostlin a složení jejich schránek

Upraveno podle Brinkmanna

Skupina	SiO ₂ v %	CaCO ₃		MgCO ₃ příměs v %	Poznámky
		aragonit	kalcit		
Bakterie	+	A	K	-	Fe, S
Sinice	až 27	-	K	až 1	
Coccolithineae (váp. bičíkovci)	-	-	K	-	některé jen organické schránky
Silicoflagellineae (křem. bičíkovci)	+	-	-	-	
Diatomy (rozsivky)	+	-	-	-	
Xanthophyceae (různobrvé: Vaucheria, Cladophora)	-	-	K	-	
Dinophyceae křemité cysty	+	-	-	-	
Lithoperidineae	+	-	-	-	
Calciodinellineae	-	-	K	-	
Ebriineae	+	-	-	-	
Hnědé řasy	-	A	-	až 7,8	
Algolity (stromatolity)	+	-	K	až 1,0 druhotně dolomit	
Červené řasy					
Nemalionales	-	A	-	1	
Ceramiales	-	A	-	-	
Cryptonemiales	-	-	K	až 36	
Zelené řasy					
Dasycladaceae	-	A	-	1	
Codiaceae	-	A	-	-	
Parožnatky (chary)	?	-	K	-	
Desmidiaceae	-	-	K	-	

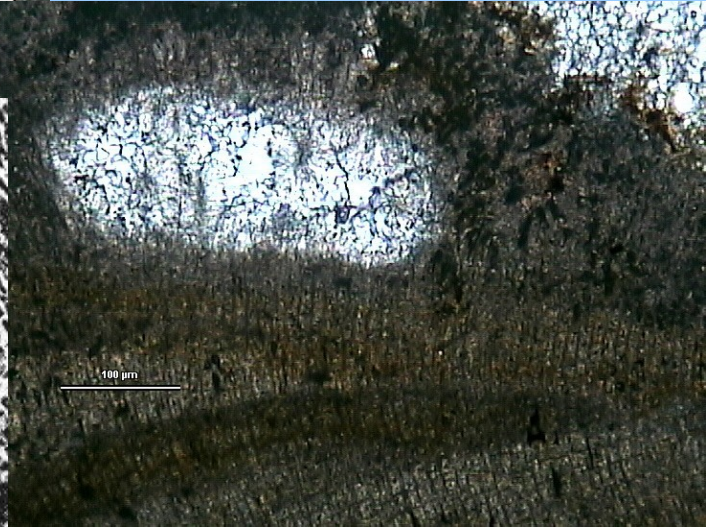
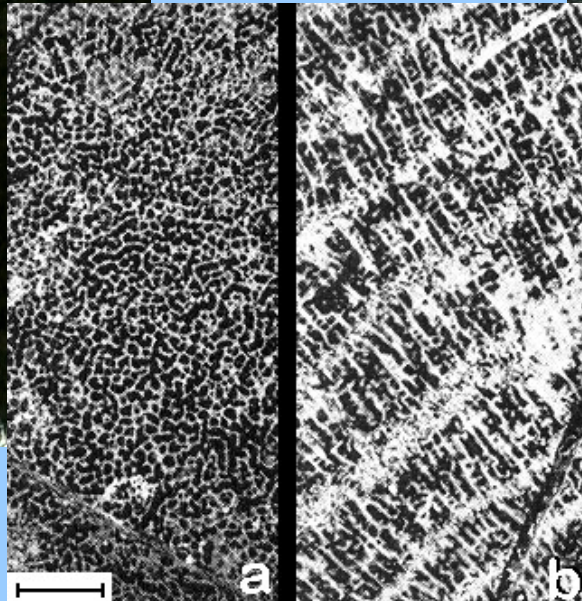
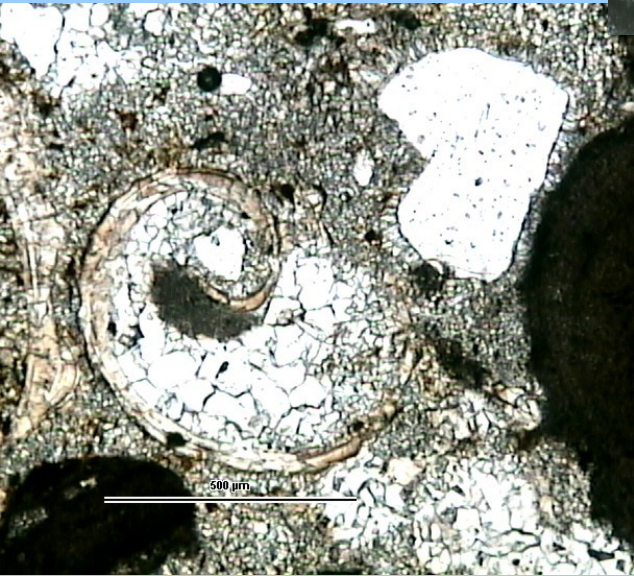
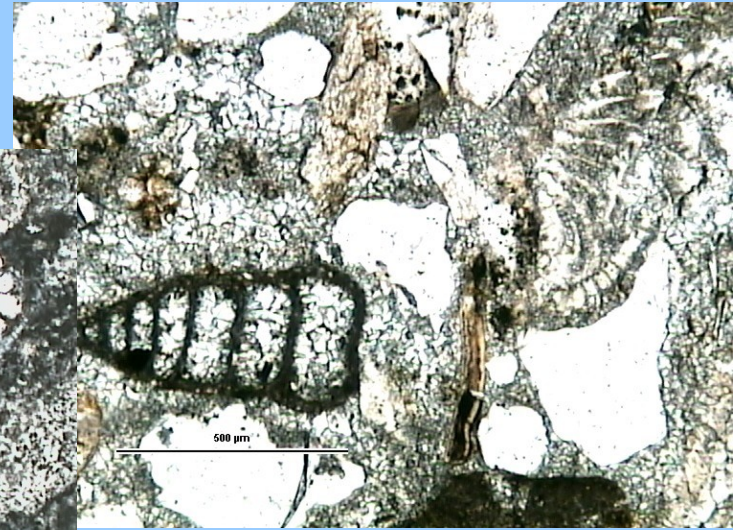
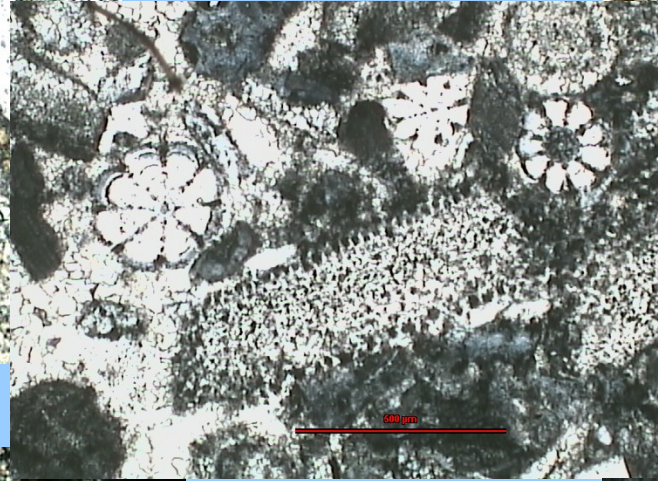
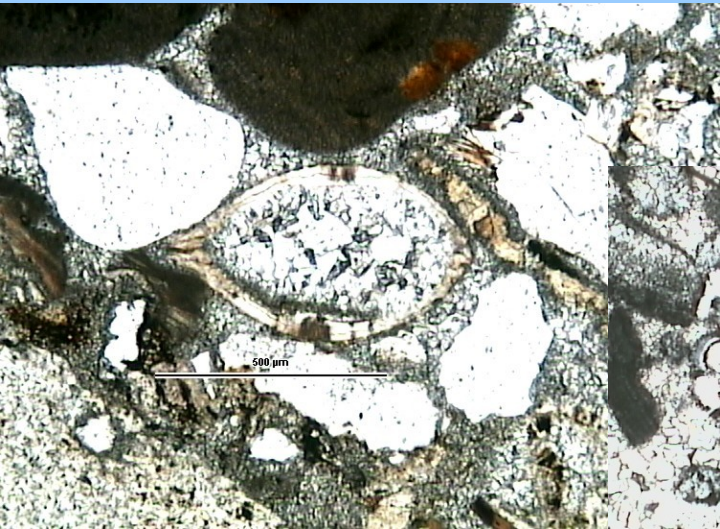
Relative importance of groups of organisms to carbonate sediment production through time. Modified after Wilkinson (1979).

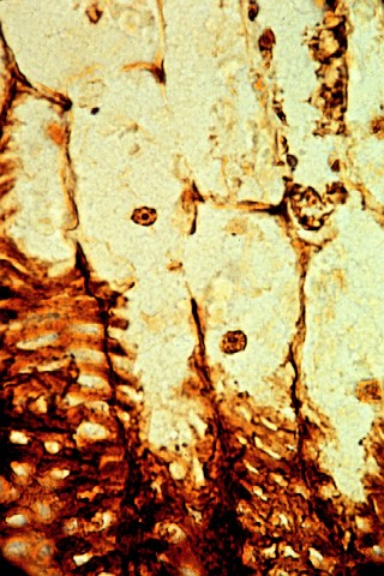

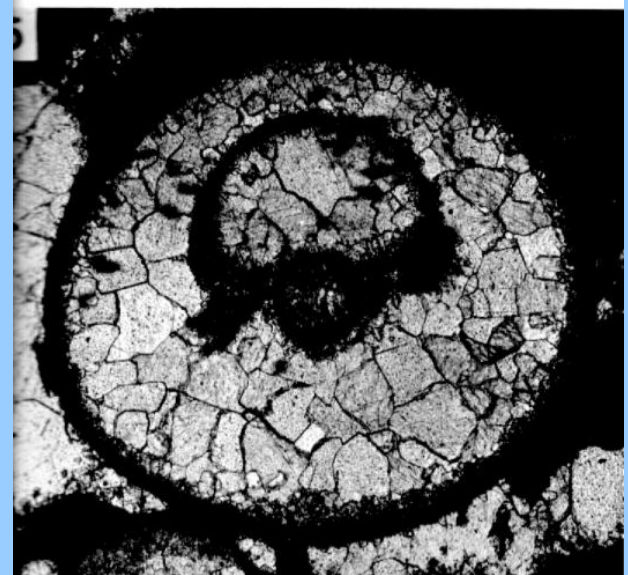
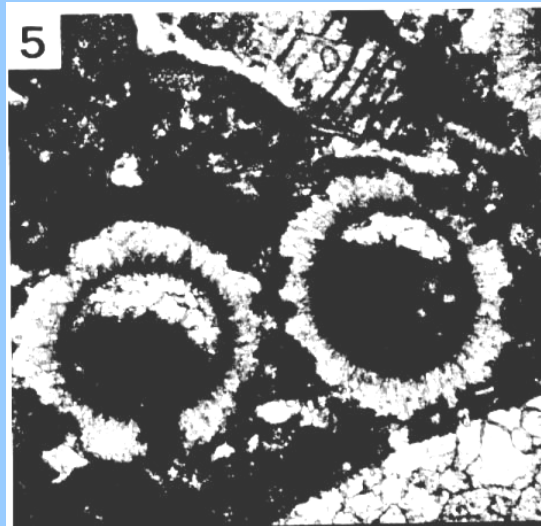
Fossil resistance to metamorphism and separating agents used for each group. Phosphatic microfossils are among the most resistant to metamorphism.

Výbrusy

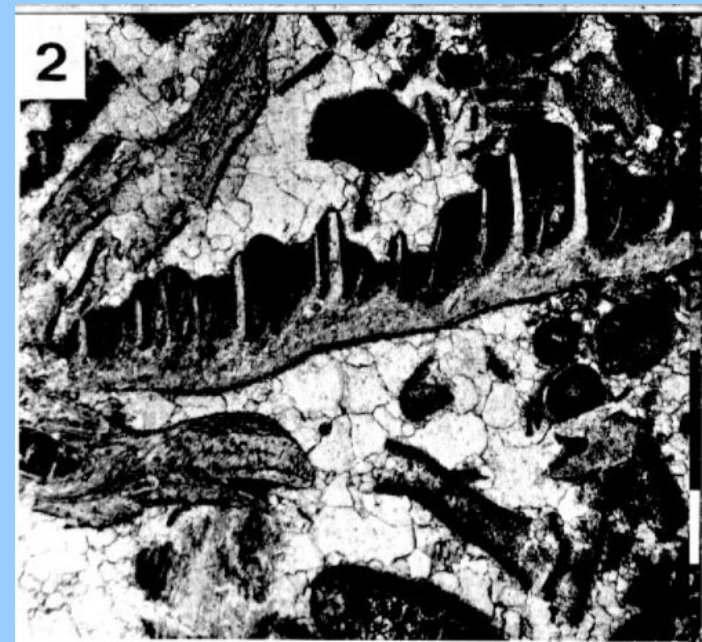

Materiál schránek a stěn

Jádra buněk –
z prekambričských silicitů

Změny prostředí vlivem organismů: atmosféra, půda, rostlinný kryt

Vzrůst O + skleníkový efekt (O₃ – 0,5%, CO₂- rostliny, uhelná hmota, karbonáty-změny pH)

Změny hornin – (Fe rudy, redukční prostředí – sulfidy, kaustobiolity)

Vliv rostlinného krytu – (O, vlhkost, změny eroze)

Vznik půd – (jen vlivem organismů)

Změny molekulárního složení – (chemostratigrafie)

Biogenní frakcionace izotopů- (radioaktivní izotopy při procesech v živých tělech)